

ŞANLIURFA'NIN KURTULUŞU
68. YIL

ŞANLIURFA BELEDİYESİ
KÜLTÜR YAYINLARI
11 NİSAN 1988

**Bu Kitap
ŞANLIURFA BELEDİYESİNİN
Sayın Halkımıza Kurtuluşunun
68. Yıldönümü Armağandır.**

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Mehmet OYMAK

Abdülkadir SUBAŞI

Hüseyin BAYKUŞ

**Dizgi ve Baskı : Kurtuluş Matbaası
TLF : 2333 — ŞANLIURFA**

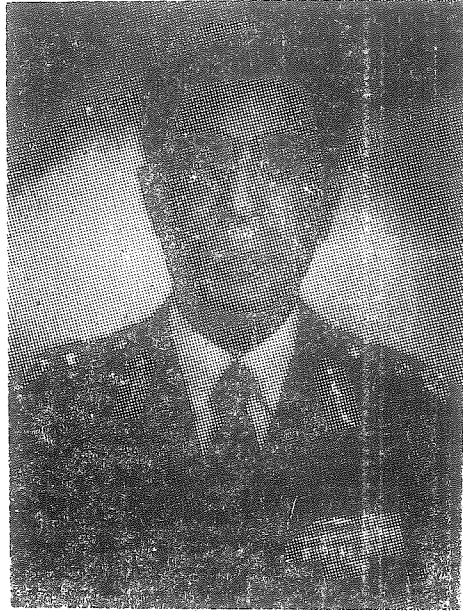
Alpaslan KARACAN
Şanlıurfa Valisi

TÜRKAY KÜTÜPHANESİ

Yazar

Kitap No.

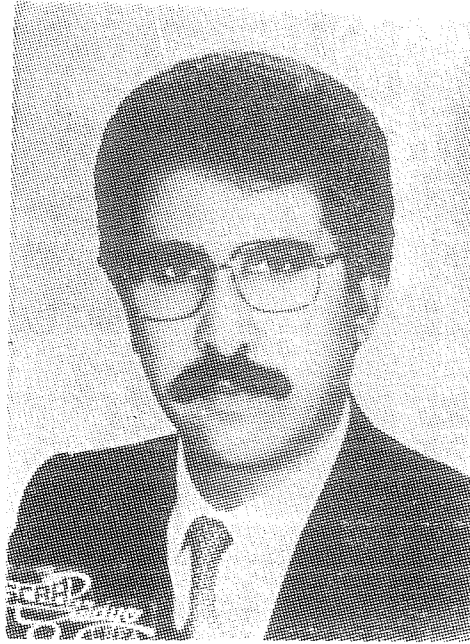
0138

Hulusi ÇELİKPAŞU

Tuğgeneral

20. Mknz. Tuğ. Komutanı

İbrahim Halil ÇELİK
Belediye Başkanı

KURTULUŞ TÜRKÜSÜ

Kolumu salladım topolar oynadı;
Kara taş içinde çete kaydadı.
Yaşasın Urfalılar teslim olmadı.

De yürü yürü kumandanım yürü;
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Tıfındır, Hastane karşıma karşı;
Hain Fransızın bomba atışı;
Urfa çetesinin süngü takışı;

De yürü yürü kumandanım yürü;
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Hızmalı köprüden atladım. geldim.
Cephanem döküldü topladım geldim.
Hain Fransızı pakladım, geldim.

De yürü yürü kumandanım yürü;
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Şebeke dağından indim dereye;
Atılıyor bombalar, bilmem nereye?
Urfa çeteleri dönmez geriye.

Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.
De yürü yürü kumandanım yürü;

Fransızın başında kırmızı fesler.
Atılıyor bombalar gelmiyor sesler.
Ruhları çekilmiş, kalmış kafesler.

De yürü yürü kumandanım yürü;
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

S U N U Ş

1984 Yılından bu yana Şanlıurfa'nın düşman işgalinden Kurtuluşunun yıldönümündeki Kültür faaliyeti olarak Belediyemizce Kitap yayınlanması bir gelenek haline gelmiş bulunmaktadır.

Şanlıurfa Kültür Tarihinin çeşitli dallarında değerli araştırma ve inceleme yazılarının yer aldığı elimizdeki bu kitap söz konusu yayınların 6 ncı'sını teşkil etmektedir. Kitapta yazılarıyla yer alan bütün imzalara Belediyemiz adına teşekkür ve Saygılarımızı sunarız.

Kitabın hazırlanmasında emekleri geçen Belediyemiz Kültür ve Eğitim Müdürü Abdulkadir SUBAŞI'na, anılan Müdürlük Personeli Hüseyin BAYKUŞ'a ve Kitabın basmasını gerçekleştiren Kurtuluş Matbaasının çalışanlarına teşekkür ederiz.

Mehmet OYMAK
Başkan Yardımcısı

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl!
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
«Medeniyet» dediğin tek dişi kalmış canavar

Arkadaş! Yurdumu alçaklara uğratma, sakın.
Siper et gövdeni, dursun bu hâyâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakkın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastağın yerleri «toprak!» diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefeasiz yatanı.
Ser şehit oğlusun, incitme yazıktır, atanı:
Verme dünyaları alsan da, bu cennet vatanı,

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şüphedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hüdâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden ilâhi, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vâd ile bin secde eder-varsa-taşım,
Her cerihâmdan, ilâhi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerred gibi yerden na'sım,
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihâl:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istilâl!

Mehmet Akif ELSOY

KURTULUŞ MARŞI

Dağlarda uğuldar, göklerde gürler,
Yankılar dinmeden söyler o günü,
Urfa'yı bir daha kükrer görürler,
Her 11 Nisan'da anarken dünü.

Tarihe nişandır Kurtuluşumuz,
Bize armağandır kurtuluşumuz,
Bir eşsiz destandır kurtuluşumuz,
En büyük şereftir Türk oluşunuz.

Dur, o gün kanlarla ıslanan yerde,
Yükselen sesleri duy perde, perde,
Bir eli bağrında, bir eli ileride,
Haykıran erlerin dinle ününü.

Tarihe nişandır Kurtuluşumuz,
Bize armağandır Kurtuluşumuz,
Bir eşsiz destandır kurtuluşumuz,
En büyük şereftir Türk oluşumuz.

Atalar kaniyla bağlıyız yurda,
Kuzu kaptırmayız sırtlana kurda,
Sırası gelince biz bu uğurda,
Kurarız yine O Şanlı düğünü,

Tarihe nişandır kurtuluşumuz,
Bize armağandır kurtuluşumuz,
Bir eşsiz destandır kurtuluşumuz,
En büyük şereftir Türk oluşumuz.

H. Hulisi KILIÇASLAN

ANADOLU'DA YENİ BİR NESİL DOĞUYOR

Şanlıurfa'nın Kurtuluş Yıldönümü kutlama halkalarına bugün bir yenisini daha ekliyoruz. İnanıyoruz ki Cennab-ı Hak ülkemize, şehirlerimize insanımıza bir daha ebediyete kadar başka kurtuluş tarihleri, başka kurtuluş bayramları tattırmayacaktır. Bu inanç ve ümidimizin sınırlı ve şarta bağlı olduğunu kabul etmeliyiz. Bir daha istila ve işgal görmemek için, bütün yurttaki millî birlik ve beraberlik ruhu içinde dipdiri ayakta durmamız gerekir ve takdirde yukarıdaki ümit ve inancımız پایدار olur.

Millet olmanın şuurunu taşıyıp şartlarını yaşadıkça varoluruz. Biz ki tarih sahnesinde tesadüfen varolmuş bir millet değiliz. Tarihin en uzun ömürlü ve toleranslı, en medeni devletini ve imparatorluğunu kurmuş bir milletin ahfadıyız. Bu öğrenme ve mefahir hakkımızı sürdürebilmek için onun temel inanç ve felsefesini bilmeliyiz. Değerli Romancı Mütefekkir Tarık Buğra'nın dediği gibi «toplam nüfusu birkaç yüz kişiyi geçmeyen üç beş Oğuz boyu nasıl oluyorda Bizans ve Selçuklu gibi iki büyük ve güçlü imparatorluğun hakim olduğu bir bölgede tutunup gelişebilmiş»tir.

«Bir aşiretten cihangirane bir devlet çıkarmak» sadece kılıç kuvveti ile olmamıştır. İslamiyetten önce Türkler tarihte yüzlerce devlet kurmuşlardır.

Kılıçla, askeri deha sahibi üstün kurucu ve kumandanlarla zor şartlarda teşekkül etmişlerdir. Ama İslam inancı ile birleşip şekillenen «adalet, hoşgörü, ilme, tekniğe, sanata değer vermiş» Osmanlı Türkününün 600 yıl پایدار olmasını sağlamıştır.

Yıkılışımızın temelinde de yine aynı unsurların yokluğu ve dejeneresi hissedilir. İslamiyet genellikle şahsi çıkar ve ticari meta haline getirilirse ondan etkilenen adalet, insana saygı ve sevgi duygusu zayıflarsa, millî çı-

kar yerine şahsi çıkarlar ön plana geçerse toplum dağılır gider. Sanat da teknikde tâli plânlarda kalır.

Bir daha o günleri yaşamamak, ingilizin, fransızın, rusun veya diğer güçlü devletlerin elinde oyuncak olmaktan itibarla, gururla devletle yaşamak için kendimize dönüşü hızlandırmalıyız. Urfa Kurtuluşuda bir dönüştür. Millet kendi kendine dönüşüdür, bir şahlanıştır. Atatürkün Anadolu da tutuşturduğu kıvılcımın bir başlangıcı ve ilk öncü olaylarından biridir.

Bugün de şüphesiz Anadolu'da yeni bir nesil doğuyor. Muharrir S. Ahmet Arvasi'nin dediği gibi bu nesil «siyasi ve ideolojik bir hareketden ziyade Türk-İslam Kültür ve medeniyetinin yeniden dirilişini temsil etmektedir.»

Bu nesil «alafrangacı, tangöcü ve laventen kadrolardan farklıdır. Varlığının sebebi hikmetini bilen, dilini, dinini, tarihini, kültürünü bilen bir nesildir.» Annesinin başörtüsünden, babasının seccâdesinden» kaçınmayan, çekinmeyen iftihar eden bu nesil elbette asrın icaplarını inancına ters gelmeden öğrenecek bilecektir. İlimin haysiyetine sahip ve mesleki bilgi ve taknige vakıf bu nesil, milletimizin dinanizmi olacaktır. Tarihinde hizmeti geçmiş hiçbir Türk büyüğünü inkar etmemekle yine bu neslin hasletlerinden olacaktır.

Bayramlar, kurtuluş günleri aynı zamanda yarına güvenin ve ümidin sergilendiği renkli günlerdir.

Yazımızın başındaki inancımız bu ümidimizin ve bu tesbitimizin sonucudur. Milletimiz için, devletimiz için daha iyi günlerin işaretleri vardır.

Anadolunun, bu kutsal toprakların tümüyle kurtuluşunun da habercisi mesabesindeki Urfa Kurtuluşunu değerli ve İmanlı halkımız ne kadar büyük coşku ile kutlasa hakkıdır. Bugünün halkımıza milletimize kutlu olmasını dilerim.

Alpaslan KARACAN
Şanlıurfa Valisi

ŞANLI URFA'LILAR

Her yıl olduğu gibi bu yıl da şehrimizin kurtuluşunu kutluyoruz. 68. yılında olduğumuz bu bayramın tüm Şanhurfa'lılara kutlu olmasını dilerim.

Milletimizin tahammül edemediği şeylerin başında bağımsızlığını kaybetmek gelir. Günün siyasi ve askeri şartlarında dünyanın kuvvetlileri ülkemizi paylaşmış ve paylarına düşenleri de almaya gelmişlerdi. Şanhurfa'ya göz dikenler de şehre girerek bazı önemli yerleri tutmuşlar ve günün mutasarrıfı Nusret Bey'i; «Bizi niçin karşılamadınız?» diye azarlamışlardı. Aldıkları cevap; «Eğer siz misafir olarak gelmiş olsaydınız sizi Birecik'te karşıladım. Haksız yere memleketi işgal eden bir kuvveti karşılamaya çıkmak bir Türk mutasarrıfına yakışmaz» olmuştu.

Aslında işgalin başında şehit Nusret Bey'in söylediği bu söz bu işgalin sonunu da anlatmıştı. Çünkü Urfa'ya işgal yakışmazdı. Ve o günden bir faaliyet bir teşkilatlanma ve hazırlık başlamıştı. En zorlu şartlarda bütün imkansızlıklara rağmen gereken yapılmış 7 mart 1919'da İngilizlerle başlayan işgal, 31 ekim 1919'da Fransızlara geçmiş ve 11 Nisan 1920'de Urfa'lılara ve Urfa'ya Şanlı unvanını kazandıracak zaferle son bulmuştu.

Bu zaferde en büyük pay kahraman ve cengaver Şanhurfa gazilerindir. Şu anda bu gaziler diyarında Tuğay ve Garnizon Komutanı olmaktan duyduğum haz ve gurur sonsuzdur.

Gazilerini minnet ve şükranla, şehitlerini rahmetle andığımız bu mücadelenin mutlulukla kutladığımız bayramında sevgi ve saygılarımı sunarım.

Tuğg. Hulusi ÇELİKPAZU
20 Mkn. Tuğ. Komutanı

SELAM ŞANLIURFA'LIMA

SELAM ŞANLIURFA'MIN 'REFAH NESLİ'NE,

İbrahim Halil ÇELİK

Şanlıurfa Belediye Başkanı

Bugün yine Şanlı tarihinin destanlar yazdıracak çapta anlamlı bir günün hatırasını yaşıyorsun. Bugün yine 68 yıl önceki coşkuyla, haklılığın haksızlığa karşı kazandığı zaferle iç içesin. Bugün, yine bugün, bu mukaddes beldeyi mukaddesat tanımayan düşmanlardan temizleyen Şehit ve Gazilerin evlatları olarak, onların gösterdikleri celâdetle kalkınma ve karanlıkları söküp atma hesaplarını yapıyorsun. İşte san bu vasıflarınla bir «Refah Nesli» sin. Bu mürabek günde seni, işte seni muhabetle kucaklıyorum. Bayramın mübarek olsun.

Bugün senin için yeni bir doğuştur, yeniden diriliştir. Öyle bir gündür ki bugün, özlediğin gelecek böyle bir şanlı dirilişle ufuktan parlak yüzünü gösterecektir, sorun- da. Sen yeterki «Refah Nesli» olmanın bilinciyle düşün ve yaşa...

Ben, «Refah Nesli'nin bir eri olarak dört yıl boyunca, üstünüzde değil, sizlerin yanında, sizlerle birlikte oldum. Sizden biri olduğumu unutmadım... Bu mukaddes belde- nin çamuruyla, susuzluğuyla, tozuyla savaştım, elimin erdiğince... Haksızlıklara karşı koydum. Sizden biri olarak sizin adınıza, Sizden güç alarak. Verdiğin bu güçten hız alarak...

Çünkü sen haksızlığı sevmesin, mâkus talihini yen- mek için uykularını haram edersin; komşunun, sokağının mahallenin ve giderek şehrinin, hemşehrinin derdiyle dertlenirsin. İşte bu yüzden seni, ne olursan ol, ben seni «Refah Nesli» nden bilirim.

Bu bayram, senin yeniden dirilişine vesile olsun, ye- niden diril ki, Şanlıurfa'm sende dirilsin Şanlıurfalı'm...

ZAFER SEVİNCİ

11 Nisan Zaferi'nin tacını şerefle ve gururla taşıyan Şanlıurfa'nın Yiğit Evlatları! Kurtuluş bayramın kutlu olsun! Bu mutlu gün dolayısıyla, mertebelerin en yücesi ne erişen Aziz Şehitlerimize rahmet diler, kahraman gazilerimizi de minnet ve şükranla anarız.

Şanlıurfa'mızı işgale yeltenenlere acı ders vererek bizlere Zafer Sevinçleri tattıran Yüce Milletimizin Kahraman Evlatları kalplerimizde ebediyen yaşayacaktır. Tarihi şan ve şerefle dolu Yüce Milletimizin düşmanlara karşı kazandığı nice zaferlerin oluşturduğu zincire bir halka da Şanlıurfa'lılar tarafından eklenmiştir. Zamanın en güçlü devletlerinden Fransa'nın her türlü imkanla donatılmış kuvvetlerine ve onlara katılan ermenilere karşı, Şanlıurfa'nın Yiğit Evlatlarının verdiği unutulmaz ders sevinçle ve gururla anmak ne büyük mutluluktur. Çöktü, yıkıldı, battı dedikleri Yüce Yürk Devletinin ebediyen yaşayacağını bilmeyen gafil düşmanlarımız, tarihten ders almamanın cezasını bir kere daha acı bir şekilde tattılar. O ne muhteşem bir Milli Mücadele, ne muhteşem bir şahlanıştı! Kadın, erkek, genç, ihtiyar kahramanlık destanları yaratarak Türk'ün namus ve şerefini korumuş, Şanlı Bayrağımızı yere düşürmemiştir. Milli ve manevi duyguları, tarihe mal olmuş kahramanlığı ve asaleti yüksek bir Milletin tarihten silinemeyeceğini, bunun tersini düşünenlerin daima hüsrana uğrayacaklarını her zaman ispata hazırız. Milli birlik ve beraberlik ruhu içinde, şanlı ecdadına laik bir şekilde Ayyıldızlı Bayrağımızı göklerde ebediyen dalgalandırmaya azmetmiş bir Milletiz. Demokrasi şuuru ve inancı içinde mutlu ve müreffeh bir Türkiye'yi en kısa zamanda yaratmanın bilinci içindeyiz.

Ulu önderimizi Atatürk'ün belirttiği yolda,, Onun ilke ve inkılaplarına bağlı kalarak yeni savaşlar kazanmak arzumuzdur. Bu savaşlar ülkemizin kalkınmasını sağlamak, ekonomisi güçlü, milleti refah içinde, bir Türkiye yaratmak yönünden olacaktır. Tarihi şan ve şerefle dolu, varlığı ile gurur duyduğumuz Kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin daha da güçlenmesi ile yurdumuz ve varlığımız üzerinde oynanacak her türlü oyuna karşı tam bir güven sağlanacaktır. Ekonomik Zaferin gerçekleşmesinde önemli etkisi olacak dünya çapındaki bir projeyi en kısa zamanda bitirmek için her türlü imkanımızı seferber etmek zorundayız. Başlatılan sanayi hamlesini tamamlamak, tarımsal gelişmede önemli hamleler yapmak için büyük imkanlar vadeden Güneydoğu Anadolu Projesi'nin gerçekleştirilmesi en büyük arzumuzdur. 18. milyon dekar arazinin sulanması ile, tarımsal kalkınmada yeni ve büyük gelişmelere şahit olacağız. Sanayiideki kalkınmamızın temel unsurunu teşkil eden enerji üretimi de artacak, milli ekonomimiz büyüyecek ve güçlenecektir. GAP gerçekleştiğinde eski medeniyetlerin beşiği olan geniş ve verimli ovalarda gözleri kamaştıracak, bizlere yeni zafer Sevinçleri tattıracak gelişmeler meydana gelecektir. GAP, Cumhuriyet Tarihimizin gurur abidesi olarak yükselecektir. Şüphe yokki bu projenin gerçekleşmesinde ve gerçekleştikten sonra ortaya çok ve çeşitli problemler çıkacaktır. Ancak, bunları da başarmamızın mutluluğunu tadacağız. Tarımsal problemlerin çözümünde başta D.P.T. Üniversitelerimizin Ziraat Fakülteleri, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nın ve diğer Bakanlıkların ilgili kuruluşları olmak üzere diğer bazı kuruluşlara büyük görevler düşmektedir. GAP Bölgesine yeterli sayıda yetişmiş insan gücünün bir an önce gelmesi için gerekli imkanlar ve şartlar hazırlanmalıdır. Bölgede fedakarca görev yapan bir avuç bilim adamı ve teknik elemandan, bütün problemlerin çözüme kavuşturması beklenemez.

Bu bölgede tarımsal üretim, sanayileşme, ulaşım, sağlık, yerleşim, turizm, şehirleşme, haberleşme ve pek takii ki eğitim alanlarında yapılması gereken,

çözüm bekleyen önemli işler ve problemler vardır. Bunların haledilmesi için kaybedilecek zamanın olmadığı idraki içindeyiz. Bu alanlarda kazanılacak başarılar bizlere Miletçe yeni Zafer Sevinçleri tatracaktır. Bu duygu ve düşüncelerle Şanlıurfa'mızın kahraman ve Yiğit Evlatlarının Kurtuluş Bayramınızı gönülden kutlarım.

Prof. Dr. İhsan ÖZKAYNAK
Şanlıurfa Ziraat Fakültesi Dekanı

Kolumu salladım toplar oynadı;

Kara taş içinde çefe kaynadı.

Yaşasın Urfalılar teslim olmadı.

De yürü yürü kumandanım yürü;

Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Tıfındır, Hastane karşıma karşı;

Hain Fransızın bomba atışı;

Urfa çetesinin süngü takışı;

De yürü yürü kumandanım yürü;

Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

GAP ve Yüksek Öğrenim

Y. Doç. Dr. Cemal OKUYAN

D.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi

Dekan Yardımcısı

Şanlıurfamızda, kurtuluşumuzun 68. yılını kutladığımız bu mutlu günümüzde, ülkemizin ekonomik yapısını ve dünya üzerindeki politik gücünü değiştirecek olan GAP Projesinin yapımı hızla sürdürülmektedir. Anadolu toprakları üzerinde tarihi en eski olan ilimiz, çok yakın bir gelecekte ülke ekonomisinin lokomotifi olacaktır.

İnşaat mühendisliğinin dünya çapındaki gururu olan Atatürk Barajı, Şanlıurfa Sulama Tuneli ve Sulama Kanallarının yapımında tamamen kendi beyin gücümüzün kullanılması, inşaatın çeşitli aşamalarında ağırlıklı olarak hemşerilerimizin çalışması, Şanlıurfalının çalışkanlığının ve ciddiyetinin güzel bir kanıtıdır. Bu dev projenin tamamlanmasıyla, Şanlıurfanın tarihteki kahramanlık zincirine yeni bir halka eklenecektir.

Harrandaki, Şuayıp şehrindeki ve Fırat kenarındaki eski yerleşim birimlerini incelediğimizde; ilimizin, tarihin ilk yıllarından beri uygarlıkla içiçe yaşadığını görmekteyiz. Anadoludaki sayısız medeniyelerin durak noktası olan bu topraklar, GAP Projesiyle birlikte eski günlerini yeniden yaşama özlemi içindedir.

Ülkemiz topraklarındaki en eski, Dünya üzerinde ise ilk üniversitelerden biri olan Harran Üniversitesinin Harran Ovasının merkezindeki kalıntıları, Şanlıurfanın tarihinin ve atasından kalan kültür mirasının bir sembolüdür. Üniversitelerin toplumda yaptığı etkiler, tartışılmazdır. Bu nedenle; konunun öneminin anlaşıldığı ilimizde, 10 yıl için

de 3 fakülte ve 1 yüksek okul'un kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak 1976 yılında Meslek Yüksek Okulunun kurulmasıyla başlayan yüksek öğrenim, 1978 de kurulan Ziraat Fakültesi ve 1984 de kurulan Mühendislik-Mimarlık Fakültesiyle yaygınlaşmıştır. Bugün; Mühendislik-Mimarlık Fakültesinin tek bölümü (İnşaat Mühendisliği), Ziraat Fakültesinin tek bölümü (Tarla Bitkileri), Meslek Yüksek Okulunun ise beş bölümü (İnşaat, Elektrik, Harita, İşletme ve Muhasebe) bulunmaktadır.

Dicle Üniversitesine bağlı bu yüksek öğretim kurumlarına ek olarak, 1987 yılında Gaziantep Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesi kurulmuştur. Geçtiğimiz yıl için ilimizdeki Üniversite öğrencisi sayısı 950 civarındadır. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi ve Meslek Yüksek Okulundaki eğitimin tamamen Şanlıurfadaki öğretim elemanlarınca verilmesi, yeni Fakülte ve Bölümlerin açılması durumunda eğitimin aksamıyacağını güzel bir teminatıdır. İlahiyat Fakültesinin ve diğer Fakültelerde gelecekte açılacak yeni bölümleri eğitime başlamasıyla birlikte, ilimizdeki öğrenci potansiyeli 1500 civarında olacaktır.

Kurtuluş günümüzü, gelecekteki güzel günleri hep birlikte yaşama dileğiyle kutluyor, saygılar sunuyorum.

GENÇLİK VE ÜNİVERSİTE

Ahmet URAL

Şanlıurfa Meslek Yüksekokulu
Müdürü

Eğitim sahasında iddialı olmamakla beraber yirmitic yıldır içinde yoğrulduğum ve farkında olmasam da yoğurduğum bir gençlik hamurunun teknesinin başında bulunuyordum. Bu bakımdan Milli Gençliğimizin oluşmasında söylemeye fırsat bulamadığım görüş ve düşüncelerimi günümüzün eğitimcilerine sunmayı bir borç biliyorum.

Tarihimizde cephede savaşabilmek için bıyksız dudaklarına tarak geçiren Genç Osmanların, 21 yaşında iken çağ açıp kapayan Fatih'lerin, Bizans surlarına şanlı Türk Bayrağını diken Ulubatlı Hasan'ların, Akif'lerin Yavuz'ların yetiştikleri ülkemizin yarımını nasıl bir Gençliğe teslim edeceğiz? Yarınımızı teminat altına almak istiyorsak; gençlerimizin değerini iyi bilmeli, gençlerimize iyi bir gelecek hazırlamalıyız. Bunun yolunda Eğitimden geçtiğine kim senin şüphesi yoktur.

Bir milletin sosyal ve ekonomik şartları ne olursa olsun ilk olarak gençlik sorununu ele alıp bu konuyla ilgili her şey teminat altına alınmalıdır. Gençlerimiz, milli ve manevi değerlere bağlı olarak ilim ve fen sahasında çok çok iyi yetiştirilmesi gerekir. Bu milli ve manevi değerlerin kazandırılması işi de yüklenmiş olduğu sorumluluğun şuurunda olan anne ve babaların, mesleklerinin ağırlık ve mesuliyetini idrak eden öğretmenlerin, vicdanının sesini her an duyabilen idarecilerin ve hataların yalnız kendisini değil bir milleti ilgilendirip yaralayacağını bilen kişilerin işidir.

Genç insan, değişken ve dinamik yapısını nitelikli ve yeterli bir eğitim-öğretimle tamamlayarak sağlıklı bir kişiliğe kavuşur. Sınırlı kaynaklarla gelişmekte olan ve hızlı bir kalkınma temposu içerisinde bulunan ülkemizin genç nüfusunun aktif, dinamik ve sürükleyici gücü büyük bir değer taşımaktadır. Bugün Türkiye'de genç nüfus tüm nüfusumuzun % 28 ini teşkil etmektedir. Gencin ihtiyaç, beklenti ve özlemlerini karşılayıcı maddi ve manevi imkânların sağlanması, varlığını korumak ve devam ettirmek idealinde olan devletimizin temel görevlerinden biridir.

Ulu Önder Atatürk'ün «Gençler! Cesaretimizi takviye ve idame eden sizsiniz. Siz almakta olduğunuz terbiye ve irfan ile, insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, fikir hürriyetinin en kıymetli timsali olacaksınız» diyerek gençliğin eğitiminin, yönlendirilmesinin, toplumun geleceği açısından ifade ettiği önemi ve değeri belirtmiştir.

Aslında değinmek istediğim konu gençlerimizin üniversite giriş sınavlarıdır.

Gençlerimizin toplumda belli bir yer edinebilmesi ve söz sahibi olması için verdiği en önemli savaş hiç şüphesiz Üniversite giriş sınavlarıdır. 11 sene aralıksız bu savaşa hazırlanmış, bütün bilgilerini, becerilerini gösterme zamanı gelmiştir. Üçer saatlik iki sınav sonucunda kaderi belli olacaktır. Bu arada büyük bir öğrenci kesimi elenecek ve hayatlarına başka türlü yön vereceklerdir.

Öğrenciler Fakülte veya Yüksekokula müracaat ederken bu okulları tanıyorlarmı? Yapılan araştırmalar göstermiştir ki sınav kazanan öğrencilerin büyük bir kısmının ya açıkta kalmak korkusuyla veya aile baskısıyla idealleri olmayan okullara girmişlerdir. Ayrıca bu öğrenciler idealleri olmayan meslekleri seçtiklerinden çalışma azimlerinde de azalmaktadır. Yanlış meslek seçimlerindeki sebep daha

orta öğrenimdeyken Fakülte veya Yüksekokulların hangi mesleği kendilerine vereceğinin öğretilmemiş olmasıdır. Ayrıca çoğu aile; çocuklarının yeteneğine ve ilgi alanına göre meslek seçiminde yardımcı olmuyor.

Bir öğrencinin lise sonrası tek seçeneği vardır. Üniversite sınavlarına girmek ve tercihlerini bilinen, kulaktan duyduğu, o an için ilgisini çeken meslekler arasından yapmak. Sonuçta bu öğrencinin başarılı olma ihtimali zayıflıyor. Başarılı olması girdiği Fakülteyi veya Yüksekokulu benimseyip sevmesine, kendini o dalda yetiştirmesine bağlıdır.

Üniversiteye giriş sistemi çok iyi düzenlenmiş bir sistem olmakla beraber, bir takım sorunlara da çözüm getirememiştir. Öğrenci bilinçsizce tercih yapıyor. sonunda istemediği bir programda öğretim yapmak zorunda kalıyor. Öğrenci neden istediği okula giremiyor? Yapılan araştırmalar göstermiştir ki: a) Ailenin yanlış şartlandırılması, b) Öğrencinin seçeceği öğrenim kurumunu tam olarak tanımamış olması, c) Bazı Üniversitelerin adlarının çok büyük olması, d) Açıkta kalma korkusu, e) Maddi imkansızlıklar, f) Öğrencinin doğal olarak baskı altında olması yanında birçok sebepler öğrenciyi istemediği bir öğrenim kurumunda okumak zorunda bırakıyor. Bu da çeşitli sorunları beraberinde getiriyor. Bunu önlemenin çarelerinden biri öğrenciye daha birinci sınıftayken meslek sevgisi ve bilincini aşılacak gerekir.

Bu günün genci, yarının büyüğü olacağına göre, mesleğini sevmesi, ilerisi için bir kaygısının olmaması gerekir. Eğitimci olarak bize düşen görev çocuklarımızı yukarıda belirtilen şekilde hayata hazırlamaktır.

Dünyada eşi benzeri bulunmayan güzel yurdumuzun geleceği açısından büyük önem taşıyan gençlik konularına gösterilen ilginin her zaman gündemde tutulması en büyük dileğimdir.

Şanlıurfa Çeşmeleri ve Sebilleri

A. Cihat KÜRKÇÜOĞLU
D.Ü. Müh. Mim. Fakültesi
Öğr. Görevlisi.

1— ÇEŞMELER

İslamda, «Temizlik İmandandır» sözünden hareketle suya büyük önem verilmiştir. Anadolu'da Selçuklular döneminden başlayarak Osmanlı dönemine kadar her şehirde cami ve medrese cephelerine, köşe başlarına, sokak içlerine içme suyu ve temizlik ihtiyacını karşılamak amacı ile yapılan çeşmeler, esasında bir hayır eseri, bir sosyal yardım tesisi olup aynı zamanda şehirleri süsleyen mimari elemanlardır. Osmanlı mimarisinde şehirlerdeki çeşmeler meydan çeşmeleri, köşe çeşmeleri ve duvara bitişik olarak yapılan küçük çeşmeler olmak üzere üç gruba ayrılırlar. Meydan çeşmeleri isminden de anlaşılacağı üzere meydanlara kurulmuş, dört taraftan görülebileceği hesaba katılmış ve mimarisi de buna göre biçimlendirilmiştir. Şanlıurfa'da meydan ve köşe çeşmeleri bulunmamaktadır. Mevcut çeşmelerin hepsi duvara bitişik olarak yapılan küçük çeşmeler grubuna girmektedir.

Ayrıca, sadece bir boru ve musluktan ibaret olan, ya da mihrap taşı şeklinde betonarme bir biçimde yapılan, ön kısmı yalakh «Kastel» adı verilen su tesislerine yakın bir zamana kadar mahalle aralarında rastlanılmaktaydı.

YUSUF PAŞA ÇEŞMESİ

Yusuf Paşa caminin kuzey kapısında kitabesi 1298 (1881) tarihinde şair Abdi tarafından yazılmış bir çeşme-

nin bulunduğu bilinmektedir. (1) Şair Nabi, Divanında bu çeşme ile ilgili olarak yazdığı manzumede 1120 (1708) tarihini düşürmüştür. (2) Nabi'nin 1708 olarak tarihlediği ve daha sonra Abdinin 1881 de kitabe yazdığı bu çeşme bugün yerinde yoktur.

HEKİM DEDE ÇEŞMESİ

Hekim Dede Camiinin kuzey batı köşesine bitişik olarak inşa edilmiştir. Kare planlı ve beşik tonozla örtülü çeşme iki cepheli olması bakımından Urfa'da tek örnektir. Güney cephesindeki ta'lik hattıyla yazılmış kitabe oldukça silik olup sadece 1120 (1708) tarihi okunabilmektedir. Çeşmenin her iki cephesi de yivli ve mukarnas başlıklı köşe sütunçeleri ile süslenmiştir.

KADIOĞLU CAMİİ ÇEŞMESİ

Kadioğlu Camii avlu portalinin doğusuna bitişik olarak bulunan bu çeşmenin kitabesinden 1138 (1723) tarihinde Emnecezkade lakabında bir hayısever tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır. (2) Kesme taştan yapılmış sigzağ kemeri Urfa'daki mimari eserler arasında tek örnektir.

Kadioğlu Camii Çeşmesi aynı zamanda, Karakoyun Deresi üzerindeki su kemeri vasıtasıyla gelen kehriz suyunun çevredeki cami, hamam ve evlere dağıtımının yapıldığı «Taksimiyeye» görevini de görmektedir.

FİRUZ BEY ÇEŞMESİ

Yıldız Meydanı mevkiindeki 587 (1191) tarihli Eyyübi Medresesinin yerine 1196 (1781) tarihinde yapılan Nakibzade Hacı İbrahim Efendi Medresesinin güney cephesinde yer alan bu çeşme, kitabesine göre medrese ile aynı tarihte Firuz Bey tarafından yaptırılmıştır. Kitabede, buradan kehriz suyunun aktığı da belirtilmiştir. Sivri kemerli çeşme nişinin üzerindeki sade taş süslemeler ve köşelerindeki sütunçeler ilgi çekicidir.

Ulu Camii'yi, Eski Ömeriye Camiini, Ak Camii'yi, Kara Musa Camiini tamir ettiren, Ak Cami minaresinin kuzeyine bitişik olarak yaptırdığı sebül kitabesinde malını hayır işlerine su gibi sebil ettiği ve Urfa ayanının övdüğü bir zat olarak belirtilen Firuz Bey'in hayatı hakkında elimizde hiç bir bilgi yoktur. Eski Ömeriye Camiindeki bir kitabeden babasının Ali Bey adında bir zat olduğu anlaşılan Firuz Bey'in 1201 (1786) tarihinde Rakka Valisi, 1787 tarihinde de Diyarbakır Valisi olan Firuz Bey olabileceği söylenmektedir. (2) Ulu Cami haziresindeki Germeyanoğluzaade Muharrem Bey'in 1223 (1808) tarihli mezar taşında kayıtlı «Defn-i evvel sahib-i hayrat el-hac Firuz Beg, sene 1223 (1808)» yazısından Firuz Bey'in adı geçen mutasarrıfla aynı mezarda yattığı tesbit edilmiştir. (2)

EYYÜBİ MEDRESESİ ÇEŞMESİ

Eyyübi Medresesinin Yıldız Meydanına bakan doğu cephesinin kuzey köşesinde yer alan mihrap nişi şeklindeki bu küçük çeşmenin kitabesi bulunmadığından ne zaman ve kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.

HAYDAR AĞA ÇEŞMESİ

Çakiri Camii karşısındaki bir evin kuzey cephe duvarında yer alan bu çeşme, kitabesine göre 1275 (1885) tarihinde Koroğluzadelerden Haydar Ağa tarafından yapılmıştır. (2) Sivri kemerli çeşme nişi sade ve süslemesizdir.

ADİLE HANIM ÇEŞMESİ

Camii Kebir Mahallesi, Kubbe Mescit Sokaktaki Emine Yanmaztaş mülkiyetindeki evin batı cephesinde yer alan bu çeşme 1980 yılındaki yol açım çalışmaları sırasında yıkılmış, genişletilen sokağa da 12 Eylül Caddesi adı verilmiştir.

1978 yılında incelediğimiz ve fotoğraflarını çektiğimiz çeşmenin kitabesinde 1287 (1870) tarihinde Adile Hanım

tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Kitabe bugün Şanlıurfa Müzesinde muhafaza edilmektedir.

HÜSEYİN FERİDEDDİN ÇEŞMESİ

1277 (1860) tarihinde vefat eden Hartavizade Hafız Muhammed Selim Efendi'nin kabri Mevlid-i Halil Kabristanından Dabbakhane Camii batı avlu kapısının yanındaki bugünkü yerine nakledilirken 1298 (1880) tarihinde Hüseyin Ferideddin Efendi tarafından mezarı üzerine bir türbe ve bunun batısına bitişik olarak küçük bir duvar çeşmesi yaptırılmıştır. Çeşme kitabesinde Hüseyin Efendi'nin adı geçmektedir.

HAFIZ SÜLEYMAN BOZAN EFENDİ ÇEŞMESİ

Hekim Dede Mahallesi, Akyol Sokak 52 numarada bugün ev olarak kullanılan Siverekli Camiinin avlu kapısının doğusunda yer alan bu duvar çeşmesinin kitabesinde 1300 (1882) tarihinde Gömükzade Vaiz Muhammed Efendi'nin oğlu Hafız Süleyman Bozan Efendi tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Sivri kemerli çeşme nişi sade ve süslemesizdir.

ŞEYH SAFFET ÇEŞMESİ

Ellisekiz Meydanındaki Şeyh Saffet Tekkesinin meydana bakan batı cephesinde yer alan bu çeşmenin Şeyh Saffet tarafından yazılan manzum kitabesinde 1309 (1891) tarihinde kendisi tarafından yaptırıldığı yazılıdır. (2) Tekke duvarından dışarıya taşın bir urumda yapılmış olan çeşme bu şekliyle Şehbenderiye Camii çeşmesini (1909) ve daha geç tarihlere ait olan Ebeler Sokak çeşmesini etkilemiştir.

Kaval s melerin meydana getirdiği sağır sivri kemer içersinde mahalli dilde sakallı kemer olarak tabir edilen dâlimli ikinci bir kemer bulunur. Her iki kemer arasında dolaşan taş işlenmiş palmet motifi firizi çeşme üzerindeki süslemeyi oluşturur.

ŞEBBENDERİYE CAMİİ ÇEŞMESİ

1321 (1903) tarihinde Bekir Bey tarafından yaptırılan ve 1910 yılında genişletilen Şebbenderiye Camii avlusunun kuzey duvarı cephesindeki bu çeşmenin kitabesinde 1327 (1909) tarihinde inşa edildiği yazılıdır. İsim belirtilmemiş olmasına rağmen camiyi yaptıran Bekir Beyi'in bu çeşmeyi de yaptırmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Duvardan dışarıya taşkın bir şekilde yapılan çeşme, bu şeklini Şeyh Saffet Çeşmesinden almıştır. Kendir sıvası olarak tabir edilen kireç bir sıva ile sıvanan çeşmenin üzerinde dikkatli bakıldığında çok şilik bir şekilde renkli kalem işleri görülebilmektedir.

HÜSEYİNİYE ÇARŞISI ÇEŞMELERİ

Çadırcı Pazarı ile Kazancı Pazarı arasında yer alan, kuzey güney istikametinde birbirine paralel bir şekilde çapraz tonozlarla örtülü olarak uzanan Hüseyiniye çarşısının kazancı pazarına bakan cephesinde bulunan mihrap şeklindeki iki niş 1870 yıllarında çarşı yapılırken çeşme olarak düşünülmüş, ancak suyu bağlanarak faaliyete geçirilmemiştir.

EBELER SOKAK ÇEŞMESİ

Gölbaşı Mahallesi Ebeler Sokaktaki bir evin dış cephesinde yer alan bu çeşme Şeyh Saffet ve Şebbenderiye Camii çeşmelerinde olduğu gibi duvardan taşkın bir durumdadır. Yuvarlak kemerli çeşme nişi moloz taşlarla örülerek iptal edilmiştir. Örülen kısımda kitabenin mevcut olup olmadığı bilinmemektedir. Düzgün kesme taştan yapılmış olan bu çeşme sade ve süslemesizdir.

YIKIK SOKAK ÇEŞMESİ

Bıçakçı Mahallesi, Yıkık Sokaktaki bir evin dış cephe duvarı hizasında yer alan bu küçük çeşmenin nişi moloz taşlarla örülerek iptal edilmiştir. Örülen kısımda kitabenin

mevcut olup olmadığı bilinememektedir. Düzgün kesme taş tan yapılmış olan bu çeşmenin kemer çevresi mukarnas süslemelidir.

2— SEBİLLER

Sebiller görev itibariyle çeşmelerden farklıdır. Çeşmelerde devamlı bir akarsu bulunur. Sebilde bu tesisi yaptırmanın ruhuna dua okunmasını sağlamak amacı ile şerbet nevinden içecekler dağıtan ve sebিলci denilen görevliler vardır. Şerbetler sebilin kar suyunda soğutulmaktaydı. Bazı sebillerin içlerinde sebili yaptıranın mezarı vardır.

ŞEYH EBUBEKİR SEBİLİ

Ulu Caminin doğu avlu kapısı yakınında yer alan ve halk arasında «Şih Bekir Ziyareti» olarak bilinen türbenin, içersinde mezar bulunan sebillerin Urfa'daki tek örneği olduğu 973 (1565) tarihli Sekkâkızade Hoca Şakir ibni Hoca Halil Efendi vakfiyesinden anlaşılmaktadır; Anılan vakfiyedeki «Şeyh Ebubekir sebildarına yevmiye üç akça tayin eyledim ve sebili merkurunda vaz olunanyedi adet maşrabalar üç ayda bir kalaylanıp zayi oldukta yerine avkaf-ı mezbur gallasından maşraba konula...» cümleleri, halk arasında ziyaret olarak bilinen bu yapının aslında sebil olduğunu ve 1565 yılında mevcut bulunduğunu kesin olarak vurgulamaktadır. Sebilin inşa tarihini bu tarihten daha eskiye dayandığı düşürülebilir.

Güney cephede yer alan iki kitabeden kemerli ve demir kafesli şerbet dağıtılan pencere üzerinde bulunanında burasının sebil olduğu belirtilerek ebced hesabı ile 1025 (1616) tarihi düşürülmüştür. Kapı üzerindeki kitabede ise ebced hesabı ile düşürülen tarihten, Şeyh Ebubekir'in yatığı bu türbenin 1132 (1719) senesinde tamir ettirildiği anlaşılmaktadır.

Yaz aylarında Ulu Camiye gidip gelen cemaate ve yoldan geçen halka Şeyh Ebubekir'in hayırına şerbet dağıtma

işi zamanla terkedildiğinden halk arasında burasının bir sebil olduğu unutulmuŝ ve içeride yatan zata dayanarak bu yapı halk arasında ziyaret olarak anıla gelmiştir.

Tek kubbe ile örtülü bu küçük yapının ortasında Şeyh Ebubekir'in sandukası bulunmaktadır.  taraftan başka yapılarla çevrili sebilin güneyindeki esas cephesi açık olup, burada şerbet dağıtılan kemerli ve demir kafesli bir pencere ve sağında da kapı bulunmaktadır.

FİRUZ BEY SEBİLİ

Ak Cami minaresinin kuzeyine bitişik bulunan hücre içersinde yazılı kitabede burasının, malını hayır işlerine su gibi sebil eden ve Urfa ayanının övdüğü bir zat olan Firuz Bey tarafından eŝme olarak yaptırıldığı yazılıdır. Aslında burasının bir sebil olduğu, camiye gelen cemaate hücrenin batısında ve kuzeyinde yer alan pencerelerden şerbet dağıtıldığı anlaşılmaktadır.

Sebilin batı tarafta bulunan ve sokağa bakan penceresi üzerindeki kitabede caminin Firuz Bey tarafından tamir ettirildiği yazılmış ve ebced hesabı ile 1174 (1760) tarihi dŝrlmŝtir. (2)

Bibliyografya :

1. Alpay, Bedri
Şanlıurfa Şairleri I. İst. 1986
2. Karakaş Mahmut
Şanlıurfa Kitabeleri İst. 1986

Hızmalı köprüden atladım. geldim.
Cephanem döküldü topladım geldim.
Hain Fransızı pakladım, geldim.

De yürü yürü kumandanım yürü,
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

ŞANLIURFA ÜZERİNE ÇEŞİTLEMELER

Adil SARAÇ

Editör

11 Nisan 1987... 11 Nisan 1988...

Aradan tam bir yıl geçti. Kurtuluşumuz adına Şanlıurfa Belediyesi tarafından çıkarılan yıllıkların bilmem kaçında beraber olduk? Urfa adına bildiklerimizi söyledik, bilimsel yazılar yazdık. Bu yıl böyle bir yazı yazmak içimden gelmedi. Bu yıl istedim ki daha bir dolu birlikte olayım, daha bir dertleşelim. Belirli bir konuda değil, dilerseniz her konuda. Belli bir sıralamayla değil, gelişigüzel...

Kaybettiklerimizle başlayalım işe...

Dediğim gibi aradan tam bir yıl geçti. Yaratan yaşamın iğneli beşiginden bir çivi daha çekti. «Yaşayan görür.» gereği acılar gördük bu yıl içinde... Şair dostumuz, duyarlı bir ağabeyimiz memleket aşığı insanımız Mahmut Şevket Akhaya'yı kaybettik mesela... Bir gün, bir Allah'ın günü... Yaşı altmışın üzerindeydi ama, sevdalısı olduğu Urfa'ya doymamıştı. Çok şeyler bekliyordu gelecekten. Bir gün ziyaretine gittim «ANZILHA» adh bir şiir dergisi çıkaracağımızı söyledim. Heyecanla karşıladı. Gerçekten memnun oldu. Şiirlerini vereceğini söyledi. Birkaç gün sonra arzu veznini en güzel biçimde özümlemiş bir kaç şiirini kapalı bir zarf içinde oğlu vasıtasıyla bana iletti. Benim için en güzel armağandı. Aldım, okudum. Böyle bir şairle hemşehri olduğum için, için için gurur duydum. ANZILHA şimdi 4. sayısını çıkardı. Ama o, ilk ANZILHA'yı bile göremedi. Yalnız ANZILHA'yı mı? Yüzü aşkın usta malı şiirlerini bile yayınlamadı. Ruhu şad olsun. Onu kendi mısralarıyla yad edelim:

Tiryakisi oldum firakın öyle ki Şevket

Ben inzivamın zevkini şan şöhrete vermem

Bizi boynu bükük koyalardan biri de Mahmut Usta'mız. Tenekeci Mahmut Güzelgöz... Hani bir mesele vardır. O meselin sonunda şöyle denir: «İyiler, iyi atlara binip gittiler.» Mahmut Usta'mız da giden iyiler kervanına katıldı. Yine çok beylik bir söz olacak ama, «Sevdi, sevildi ve öldü.» Evet işin özü, sözün özü bu... 69 yaşına rağmen ezberinde çeşitli divanşairlerinin bine yakın gazeli vardı... Büyük bir makam ustasıydı... Canlı bir folklor hazinesi, canlı bir etnografya müzesiydi... Hep üç nokta koyuyorum. Gerisini siz düşünün... Bakalım Urfa onun yerini kaç yılda dolduracak, kaç yılda bir Mahmut Usta yetişecek. Sizi bilmem ama benim ümidimhiç yok... Mütevaziydi, onurluydu... Öyle onurluydu ki, sanırım büyük bir geçim sıkıntısı içindeydi ama, 15 yılı aşan dostluğumuzda bana hiç bu sıkıntısından söz etmemişti. Urfalı'nın deyişiyle tam bir «gişi oğlu»ydu. Yaşlanmıştı ama, gönlü genç, sesi gençti. Şimdi onu düşünüyorum da, aklıma Necip Mirkelamoğlu'nun o güzel şiiri geliyor:

İhvanlar doldurmuş yine eyvanı

Sazlarda çalınır Urfa divanı

Türkü Beşiri'dir hoyrat Şirvanı

Böyle ancak Urfalılar konuşur

Allah sonsuz rahmetini esirgemesin ondan...

Hüzünle devam ediyoruz... Özür dilemek istiyorum sizden bu yüzden. Ama içimden gelmiyor. Nasıl olsa kayıplar hepimizin kaybı... Ne yapalım, insanlar birer birer

gidiyor... Gidenler yalnız insanlar mı?... Urfa gidiyor Urfa... Bir şey desem güler misiniz bilmiyorum. Galiba bize «Şanlı» lık yaramadı. Eski Urfa çöküyor, eski evler, eski mimari ölüyor. Sanat aşığı sanat tarihçisi kardeşim Cihat Kürkçüoğlu'nun eski Urfa evlerini görüntüleyen fotoğraflarına bakıyorum. Hüzünlenmemek elde mi? Çardağı, kabı, yazlığı, gezeneği, eyvanı, kuş takası gibi mekanların ismi artık bize bile yabancı geliyor.

Yarın çocuklarım büyüyecek, torunlarım gelecek, onları karşıma alıp konuşacağım. Mesela şöyle diyeceğim: «Bakın çocuklar biz eskiden böyle kutularda, labirentlerde yaşamazdık. Evimizin bir avlusu vardı. Avluda bir havuz, bir kuyu, kuyunun harezesi, bir bahçe, bahçede bir kebbat ağacı vardı. Kışın kabda oturur, çardakta yatar yazın eyvana geçip serinler, yazlıkta yatardık. Sabahleyin güneşle birlikte kuş takalarındaki kuşların sevgi dolu sesleriyle; günü hayatı, Urfa'yı severek uyanırdık.» O zaman, çocuklarım, torunlarım dudaklarını bükecekler, «Bu adam da hangi dilden konuşuyor acaba?» diyecekler. Şimdi bile o anımı görür gibi oluyorum. Kuşaklar arasındaki kopukluk bu galiba...

Bir de kalkıp şikayet ediyoruz, kuşaklar birbirini anlamıyor diye... Nasıl anlasın ki? Bana kalırsa, eski evlerimizin damını betonlarken, tepedeki mertekleri birer birer attarken, galiba köprülerimizi de yıkıyoruz...

Çocukluğumun en tatlı hatıralarından biri de Urfa'nın çeşme ve sebilleriydi... Her köşede rastlamak mümkündü, onlara... Oysa bildiğim kadarıyla suyumuz o zaman da fazla değildi. Ama onlar sanki mazimizin köşebaşlarını bekleyen bekçiler gibi sokaklarımızın köşelerini bekliyordu.

Vakıf kayıtlarını karıştırıyorum. Yıldız Meydanı'nda bir «Şeyh» Bekir Ziyareti var... Ziyaretin aslı bir sebilmiş. Bilmem kaç dükkân vakfı varmış. Gelene geçene karlı, buz gibi sular, Ramazan'larda Teravih'ten çıkanlara pembe gül

şerbeti sunmak için kurulmuş... Bir zamanlar başka insan larmışız canım...

Biz Urfalıysak onlar kimdi? Onlar Urfalıysa biz kimiz. Bu kadar zaman da bu kadar değişmek... Aklım almıyor, hayret doğrusu...

Şanlıurfa Belediyesi; meydan park ve refüj çalışmalarında mermer havuzlar kullanıyor. Eski evlerimizdeki o canım havuzlar... Ortalarında mermer fısıkyeler...

Bu devir tam çılgın... Topyekün çıldırdık gibime geliyor. Baksanıza evin tüm fertleri gibi, havuzlar da sokağa fırladı... «Ya da» diyorum, Küçülen gönüllerimiz, küçülen avlu mekânlarımıza sığmamaya mı başladı?

Ama ne zararı var... Evlerimizde öleceğine, çarşılarda yaşasın...

Yaşatanlara binlerce teşekkür...

Hatırlar mısınız? Bir zamanlar, «Yapılmıyor, edilmiyor» derdik. Geçmiş yıllardaki notlarımı, yazılarımı karıştırıyorum. Hep bu tür şikayetlerimle dolu... Şimdi ben terk etmeye karar verdim, bu tür şikâyetleri... Madem ki bir bilince kavuştuk, madem ki toplumsal bir bilinç taşıyorum, dertlerimiz için, «Yapılmıyor, edilmiyor...» diyerek sızlanmak boşuna... Yaparsak biz yaparız... Böyle biline... Mehmet Akif rahmetli ne güzel der :

Allah'a sığın, sa'ye sarıl, hikmete ram ol

Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol.

Bu yıllık bu kadar galiba... Bir daha ne zaman mı ... Bakalım...

Görelim Mevla neyler

Neylerse güzel eyler.

Kurtuluşumuz ve Bir Kitap

Müslüm AKALIN

Ali Saip Bey'in (Ursavaş) Kilikya Faciaları ve Urfa'nın kurtuluş Mücadeleleri adlı kitabının sonunda, Urfa'daki Ermeni cemaatinin önderlerinden Dr. Beşliyan'ın bir mektubu vardır.

Dr. Beşliyan mektubunda, Mücadele sırasındaki Ermeni Fransız ilişkileri konusunda bir takım bilgiler verir. Beşliyan, mektupda Urfa'daki Ermeni yetimhanesi müdiresi Mis Holmes'in bir kitap yayınladığından söz eder ve Ermeni-Fransız ilişkilerini başka şekilde anlattığından yakı-narak Ali Saip Bey'e bu mektubu yazma gereğini duydu-ğunu anlatır. Mektubun tarihi 30 Nisan 1924 dür

Ali Saip Bey'in kitabında bir çok mektupları da bu-lunan Mis Holmes'in kitabı ilginç olabilirdi. Bir Amerika'lı misyonerin bakın açısı ve anlatacağı olaylar Urfa Mücade-lesinin bir yönüne ışık tutabilirdi. Bu nedenle Amerika'da bir master programı için bulunan Nuri Arslan'a durumu yazdım, yardımlarını istedim. Bir süre sonra aldığım mek-tupda kitabı Boston Kütüphanesinde bulduğunu, fotokopi edip gönderdiğini bildirdi. Kitabın adımda yazmıştı. Between The Lines in Asia Minor, yani 'Küçük Asya'da Cephele-r arasında...

280 sayfaya yakın kalınlıktaki kitapda Mis Holmes Ur-fa'ya gelişini, İngiliz ve Fransız işgallerini, Kuvayı Milli-ye ve Mutasarrıflık ile yazışmalarını ve meydana gelen o-layları vs. anlatıyordu. Kitap'da Pehlivanzade Bnb. Nuri Bey'in ve başka bir takım kişilerin fotoğrafları da yer alı-yordu.

Durumu Av. Aydın Özbay'a açtım ve kitabı türkçeye çevirmeyi kabul etti. Halen tamamı çevrilmemiş olmakla birlikte, elimizde olan bölümlerinde Mis Holmes'ın bir takım olayları kendi açısından yorumlayıp anlattığı görülüyor. Yer yer misyonerlik duygusunun doruğa çıktığı satırlarda yine de ilginç olan bir takım bilgiler bulunabileceğini düşünüyorum. Kitabın tamamı çevrilip, kısmet olursa yayınlandığında, kamuoyunda, konuyla ilgilenenlerin bir takım konuları yeniden tartışabileceğini sanıyorum.

KURTULUŞ TÜRKÜSÜ

Fransızın başında kırmızı fesler.
Atılıyor bombalar gelmiyor sesler.
Ruhları çekilmiş, kalmış kafesler.

De yürü yürü kumandanım yürü;
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Şebeke dağından indim dereye;
Atılıyor bombalar, bilmem nereye?
Urfa çeteleri dönmez geriye.

De yürü yürü kumandanım yürü;
Çetelerin gidiyor, dönmüyor geri.

Şanlıurfa Bölgesinde Yapılan Arkeolojik Kazı ÇAVİ TARLASI KAZISI

Adnan MISİR

Kazı Başkanı

Ş. Urfa Müzesi Müdürü

Çavi Tarlası, Şanlıurfa İli Siverek İlçesi Nisibin/Azıklı köyünden 500 m. uzaklıkta, Hassek Höyüğü'nün 4,5 km. doğusunda yer alır. Erken Kalkolitik M.Ö. 5000-3000 Halaf Çağı olup, Kuzey Mezopotamya Kültürüne aittir. Çavi Tarlası Fırat'a dökülen bir derenin doğu kenarında alçak bir tepe üstünde yer almaktadır. Bu arkeolojik bölge 140x120 m. büyüklüğünde olup, 3,5 m. kalınlığında Halaf devrine ait tabakaları göstermektedir.

TAŞ BALTALAR

TAŞ MÜHÜRLER

Atatürk barajı suları altında kalacak olan bu yerleşme alanının kaçak kazılar neticesinde daha fazla tahribatını

önlmek amacıyla yaptığımız 1983 ve 1984 yılları kazı sezonunda 10X10 m. lik 7 açma açılmıştır. En üst 3 tabakada yerleşme plânları tesbit edilmiştir. Geri kalan 2 ara toprak üstündeki yerleşme tabakası sadece sondajlar yardımı ile bulunmuştur. Bu 5 yerleşme tabakası Erken Kalkolitik Halaf Kültürüne aittir. Bütün bu tabakalarda Halaf Kültürü için tipik olan yuvarlak bina taş temelleri bazen karesel ön yapılar ile bulunmuştur. Ayrıca çok iyi işlenmiş, renkli Halaf zamanına ait çanak, çömlek parçaları çıkarılmıştır.

Kazılarda, 20 bina kalıntısına rastlanılmıştır. Bu binalar arasında 13 büyük tolos adı ile tanınan yuvarlak yapılar bulunmaktadır. Bundan başka 3 karesel bina ve 4 küçük yuvarlak yapı geri kalan yapı plânını teşkil etmektedir. Küçük yuvarlak yapılar erzak yeri olarak kullanılmıştır. Yerleşme yerinin içinde ve dışında ocak ve fırınlarla rastlanılmıştır. Kazı bölgesinde 18 mezar bulunup bazıları tahrip olmuştur.

En üstte bulunan tabakalara çeşitli yapı katları görülmektedir. Bazı tabakalar, aynı yapı tekniği ve malzeme ile, yani bazalt taşlar üzerinde çamur duvarlar kullanılmak suretiyle inşa edilmiştir. Diğer tabakaların yapı malzemesi Fırat çakılından ve kerpiç duvardandır. «Kerpiç boyutları 8x17X28 cm.» Aynı zamanda Tolos «yuvarlak» odalarının çapları 2,5-5,5 m. arasında oynamaktadır. Bunun yanında çapları 4 m. olan odalar genellikle. Duvar kalınlığı 0,5-0,7 m. arasındadır. Tolos odaların iç kısmının doğu tarafında ocaklar bulunmaktadır.

Tolosların karesel ön yapıları envanterinden dolayı silo olarak tanımlanabilir. Bunu çömlek, çanak ve işlenmiş taşlar göstermektedir.

Bulunan 18 mezardan ikisi ayrıcalık gösterir. Diğerleri çocuk mezarları olup, tarla sürümü nedeniyle oldukça tahrip edilmiştir. İskeletler genellikle sağ tarafa yatırılmış

«Hocker» «Dizler çene altına çekilmiş» durumdadır.

Bu kazılar neticesinde toplam olarak 145 adet müzelik eser müzeye kazandırılmış ve halen müzede teşhir edilmektedir.

Burada bulunan eserler siyah ve değişik renkli ve per-dahlı çanak ve çömlekler ile taştan yapılmış işlenmiş alet-ler, boncuklar ve çeşitli kemik aletler vardır. Ayrıca piş-miş topraktan figür ve idoller ile damga mühürlerde bu-lunmuştur.

Çavi Tarlası Halaf Çağı yerleşmesi çok sayıda bulu-nan çakmak taşından yapılmış çapalar ve evcilleştirilmiş hayvan kemikleri »inek, koyun, keçi ve domuz» nedeni ile bir tarımsal ve hayvansal yerleşme merkezidir. Silolar, o-caklar ve fırınlar dışında çanak ve çömlek yapımında kul-lanılan bir fırın görülmüştür. Mezar sayılarının az oluşu mezarlığın yerleşme dışında olduğunu göstermektedir.

PIŞMIŞ TOPRAK FIGÜRLERİ

Halepli Bahçesi Ve Nesime Hanım

A. Naci İPEK

Şair Sakıp Efendinin yaşamı ile Halepli Bahçe'nin öyküsünü geçen yıl anlatabildiğimiz kadarı ile anlatmıştık. Bu defa da Halepli Bahçe ile Nesime Hanımı anlatmağa çalışacağız. Bu ikisini de anlamak hayli zor. Bir yerde imkansız. Zira bazı olay ve hatıralar henüz zaman aşımına uğramamışlardır. Biz burada bazı kilometre taşlarına değinerek bir şeyler söylemeğe çalışacağız. Kaç kişiden sor-duksa da anlatmaktan çekindiler.

Ama Halepli Bahçenin o ihtişamlı renkli sazlı-sözlü devrini yaşayanlar birer birer aramızdan ayrılıyorlar. O devirden kalanlar yok gibi... Böyle bir yeri, unutmaktan, unutulmaktan kurtarmak için, kısa da olsa burada yaznağa karar verdim. İleride araştırma yapacaklara bir ışık olur düşüncesi ile...

Halepli Bahçesi, şehrin batı yönünde, eski Halep yolunun başlangıç noktasında olduğundan bu ismi almıştır. Sahası takriben 160 dönüm kadardır.

Çok eskilerde inamur bir bahçe imiş. İ.S 600 yıllarında şiddetli yağışlar nedeniyle şehri, dolayısıyla sel yatağını güzergahında o an Halepli Bahçesi mevkiinde seler basardı. Zamanın Abgar kralığının mali gücü, seller önlemek için bir cere kazdırmaya yetmiyordu. Durum Bizans İmparatoru Jüstinyanus'a bildirildi. Jüstinyanus'un emriyle şimdiki (Kaldırım) denilen ve gerçekteki ismi Jüstinyanus Bendleri olan bendler yaptırıldı. Bugünkü Karakoyun deresi açılarak sel sularının tabii mecrası değiştirildi.. Gerçekte Karakoyun deresi de Jüstinyanus tarafından açtırılmış-

tir. Askeri mahfelin yanındaki su kemeri de Bizans devri eseridir.

Dere yatağının değiştirilmesi ile Halepli, Direkli suyu ile sulanmaya başlar. Çok çamurlu ve verimli bir bahçe haline getirilir. Şehrin hem bir mesire yeri hem de sebze ve meyvesini temin eden bir bölge haline gelir. Ama, zaman zaman da tahribattan kurtarılamaz.

Birecikli şair Sakıp Efendi Halepli Bahçesini 1840 yıllarında aldığımda, bahçe harabe halinde imiş... Bahçeyi alır almaz imar etmeye başlamış... Direkli'den gelen su yol larını islah ettirmiş ve 1845 yılında da (Kasr) dediği meşhur köşkü yaptırmış. Zaman olmuş, Direkli'nin suları Bahçe'ye yetmez olmuş... Ağaçların ve yeşillığın bozulmaması için (Nögre) denilen, suları beygirle çekilen kuyular açtırmıştır. Halepli Bahçesi'nin en mamur ve en renkli dönemi Şair Sakıp Efendi ile başlar. Bu dönem 1940'lara kadar devam eder. Ondan sonra tamamen terk edilir. Ta.. Belediye nin orayı satınalmasına kadar. Halepli Bahçesi, 1974 Şehir İmar Planı tadilatı sırasında (Park ve Fuar yeri) olarak imara geçmiştir. 10 Şubat 1983 tarihinde satınalınınca oraya Belediye sahip çıktı. Bir süre fidan yetiştirildi. 1985'te köşkün aslına uygun bir şekilde restorasyonuna Bahçe'nin ve havuzların tanzimine geçildi. Diğer saha da park ve fuar alanı olarak düzenlenmeye başladı. Şehir içi yol bağlantıları da yapılan Halepli Bahçesi şimdiden şehirlinin ve şehre gelenlerin ilgisini çekmeye başladı. Kızılkoyun sırtlarının kamulaştırılması ile oraya çok güzel bir Halepli Külliyesi ile birlikte yeşil bir alan ortaya çıkmış olacaktır.

Halepli Bahçesi, bu özellikleri ile değil, zamanın efsane kadını Nesime ile de meşhurdur. Türkülere konu olmuş, kültürümüze girmiş bir yerdir. Sakıp Efendi'nin yaptırdığı köşk için yazdığı kasire-kitabesi meşhurdur. Sakıp Efendi hem kasideyi yazmış hem de kendi el yazısı ile beyaz boya ile tahtaüzerine Talik yazı ile yazmıştır. Aruz ile yazılan

Kaside, İbret hesabına göre 1263 Hicri, 1845 miladi yılda yazılmıştır. Bu tarih aynı zamanda Kasr'ın bitiş tarihidir de...

Köşkün batı duvarı üzerinde yazılı olan dört beyitlik kısmı buraya almakla iktifa ediyoruz. Tamamı bunun 4 katıdır.

Huş ca-yı safa idi bu mâ'mure-i dünya
Olsaydı esasında bekaadan eser amma

Nev kasr-ı muallada ferahbahş eyledi aram
Envanı eğer hufre-i labr olmasa neva

Dilbeste-i neva bünye-i dehr-i fenaya
İbret mi değil tak-ı Rovak-ı Cem-u Kusrâ

İkbaline inarına aldanma cihanın
Sanma ki sebat üzere kala hiç biri haşa

Zaman zaman Halepli Bahçesi ile Nesime Hanım iç içe olmuş, birbirini tanımlar hale gelmişlerdir. Hangimiz bu yük ses ustası. Mukim Tahir'in taş plaklarından bize yadigar gelen şimdilerde ise TV., radyo ve kasetlerden dinlediğimiz;

Kapuyu çalan kindir

Aç bakım gelen kindir

Yaram derine düşü

Belki de gelen hokimdir

türküsünü zevkle dinlemez, zaman zaman da kendimiz söylemeyiz. Halepli Bahçesinin gecelerine gerek Nesime Hanım, gerekse de Mukim Tahir çayna renk katmışlar, eğlence gecelerinin aranılan simaları olmuşlardır. Ekseri zamanla her ikisi de aynı mecliste bulunmuşlardır. Bir rivayete göre Mukim Tahir ile Nesime arasında bir gönül yakınlığı bile olmuştur. Araştırmacı- Müzik sözü yazarı sayın Abdülkadir ALGIN bana bu konuda yazdığı bir mektupta der ki: «Mukim Tahir ile Nesime bir gece Halepli Bahçesi'nde beraberdiler. Gece de oldukça kalabalık imiş. Mukim Tahir mutad üzere hem saz çalıyor hem de söylüyor. Bir ara Nesime Hanım ile bir münakaşaya girişirler ve birbirlerine ters düşerler. Tathı-sevt bir münakaşa yaparlar. Neticede Mukim Tahir toplantıyı terk ederek gider. Bu gidişi Nesime durduramaz. Üzülür. Arkasından şu türküyü söyler:

Halepli de var darı
Yaprağı sarı sarı
Kör oldum, yola vurdum
Sırma bıyıklı yarım...

Ha burdan, ha şurdan
Sinem sineye kurban
Eller mala maliktir
Ben de bir cana kurban

Eti aldım dirhem ile
Öldürdüm merhem ile
Böyle muhabbet olmaz
Ayda bir selam ile...

Nakarat...

Bu türkü o zaman meşhur olmuş, Mukim Tahir bile sık sık söylemeye başlamıştır. Şimdilerde pek söylenip duyulmayan bu türkü, son zamanlara kadar söyleniliyordu.

Sakıp Efendi'nin son varisi Zeliha Hanım'ın vefatından sonra, Halepli Bahçesinin tasarrufu Belediye Reisi olan büyük Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu'nun tasarrufuna geçti. 1915 yılının başlarında... Sayın M. Cemil Hacıkamiloğu ise, (Şanlıurfa'nın Kurtuluşu- isimli anılarında babasının bahçeyi Zelo (Zeliha- Hanımın kiralaadığını yazmaktadır. Bu husus gerçeğe daha yakındır. Zira Zeliha Hanım oğlu Halil Beğ'in Tamburacı Hüseyin tarafından öldürülmesinden sonra Halepli'deki Köşkte kalamadı. Her tarafı oğlunun anıları ile dolu köşkü ve bahçeyi H. Mustafa Hacıkamiloğlu na kiraya verdi. Kendisi de Basmahane civarında küçük bir ev kirilayarak yanında kalan iki sadık yardımcısı ile o eve taşındı. Zeliha Hanım dünya ve insanlara küskün bir şekilde ömrünü bu evde tamamladı. 1923 yılının sonlarında vefat ettiği rivayet edilmektedir. Ölümü ile Sakıp Efendi varislerinin ilgileri Halepli'den kesilmiş oluyor.

Halepli artık Büyük Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu'nun tasarrufundadır.

Cemil Hacıkamiloğlu yine anılarında, «Zeliha Bahçe'den ayrıldıktan sonra kalması babama gelerek Zeliha'nın mührünün kendisinde olduğunu ifade eder. Eğer kendisine bir kaç altın verilirse satış senedini mühürleyeceğini bildirir. Fakat babam bu teklifi kabul etmemiştir.» diye yazmaktadır.

Büyük Hacı Mustafa, bir ara Halep'e gider. Oradan bir Motopomp getirip kuyuya yerleştirir. Bu motor uzun bir süre Bahçe'nin tüm su ihtiyacını karşılar. Bu motorun kalıntıları halen Bahçe'de kuyunun üzerinde durmaktadır. Su bol olunca Bahçe yeniden tanzim edilerek türlü meyve ağaçları dikildi. Gül, Karanfil, lale bahçesine dönüştürüldü. Ve türlü çeşitli sebze ve meyve yetiştirilmeye başlandı. Güzelliği ve şöhreti bir anda etrafa yayıldı. Bilhassa narları pek meşhur oldu. Halep'e kadar nar gönderildi. Havuza fıskiyeler takıldı. Ağaçlara bülbül kafesleri konuldu. Her mevsimde türlü çeşitli çiçekler açar, halk buraya akın a-

kın gelmeye başladılar. Hele sıcak yaz günü ve geceleri ehli keyifler için bulunmaz bir seyrangah ve eğlence yeri idi. Halkın büyük bir kısmı etraftaki sırtları geceleri doldurur, Bahçe'den yükselen saz seslerini ve gazelleri dinleyerek hoş vakitler geçirirlerdi.

Nesime Hanım'ın Halepli olduğu rivayet edilirse de, kuvvetli ihtimal Mardinli olduğudur. Asıl isminin de Sakine olduğu bilinen iddialar arasındadır. Fakat Nesime ile anılmaktadır. Nesime o sıralarda 20 yaşlarında genç bir kızdır. Bazı toplantılara, eğlencelere gidererek raksetmekte ve şarkılar söylemektedir. Şarkıları ve güzelliği ile kısa bir zamanda çere de ün salar. Çok delikanlının aklını başından alır. Artık etraftan taciz edilmeye başlar. Selameti, emin ve mutemet bir adam olarak bildiği Eüyük Hacı Mustafa Kamiloğlu'na sığınmakta bulur. Mustafa Efendi kendisini himayesine alır. O sıralarda, Nesime'ye tutkun gençlerden birini yakalayarak «-Nesime bundan böyle yanımda köşkte kalacak. Kendine güveniyorsan, gel elinden al...» der. Mustafa Efendi'nin bu ihtarı, diğerlerini de sindirir. Böylece Nesime köşkte rahat bir hayata başlar. Hanisi Mustafa Efendi'ye ailesi efradına hizmet eder. Fakat bu sefer etrafta dedikodular başlar. Türlü çeşitli söylentiler kulaktan kulağa yayılır. Oysa Nesime ancak çok özel toplantılara çıkıyor, hizmet ediyor veya bir kaç türkü söylüyordu. Bu dedikodulardan rahatsız olan Büyük Hacı Mustafa Efendi, Nesimeyi Esemkulu köyünden Gaffar oğlu Ömer ile evlendirdi. Çocukları oldu. Kocasını öldükten sonra kadın hastalandı. 1953 ten sonra da İstanbul'a nakletti.

Halepli'yi 1926 yılında Kırmızı H. Mustafa el koyarak tasarrufuna geçirir.

Şimdi ise Belediye'nin elindedir. Artık Urfa'nın ve Urfa'nın malıdır. Sayın Başkan İbrahim Halil Çelik ile yardımcısı Mehmet Oymak, orayı tanzim etmek, fuar alanı haline getirmek için çaba sarfetmektedirler. Yakında, Urfa'nın güzel bir köşesi olacaktır.

Şimdiden selamlıyoruz.

Harran Şehrinde Yetmiş Alimlerden Bazıları

Yusuf DEMİRKOL

Dünyanın ilk ve sayılı şehirlerinden biri Harran'dır. Kelime manası yok anlamına geldiği söylenmektedir. Çok kısa bahsedeceğiz. Sümer, Asurlular, Keldoniler, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Abgörlar, Emeviler, Abbasiler, Eyyübiler, Haçlı kontluğu, Selçuklular, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Memlûklüler ve Osmanlılar hüküm sürmüşlerdir. Şanlıurfa'nın Güneydoğusuna düşmektedir. Şanlıurfaya 50 Km. mesafede küçük bir kazadır. Tarihi Mezopotamyanın Kuzey kısmında kendi ismi ile Müsemme olan Harran Ovasının ortasında kurulmuştur. Arkeolojik kazılardan anlaşıldığına göre şehir 7 katlıdır. Harran halen Surlarla çevrilmiştir. Geniş harabeler halindedir. Rasat kulesi, Ulucami'nin bazı kısımları, Kalesi, Zindanları, Burçları, Tarihi kapıları ile ayakta olup, birçok yerli ve Ecnebi Seyyah ve Alimlerin dikkatini çekmektedir. Kuzey batısında bu havalinin 4 hay evliyasından olan Hayati Harrani Hazretleri 8 Asırdan beri burada ebedi İstirahatgahındadır. Türbesi Dünyanın her tarafından gelen ziyaretçilerle dolmaktadır.

Bilindiği gibi Harran 13. Asra kadar Dünyanın İlim Merkezlerinden biri olarak şöhret bulmuştur. Asurlular zamanında Sin Mabedi Meşhurdur. Aya ve Yıldızlara tapan Sabiiler burada yaşamışlardır. Astronomi bu sebeple burada çok ilerlemiştir. Bettani ve Sabit b. Kurra el-Harrani aslen bunlardan olup sonradan İslamiyeti Seçmişlerdir. Farabi burada tahsil görmüştür. Bir ara Z. Mervan zamanında Emeviler Başşehir olmuş, Abbasiler'in Hükümünde 17 Harun Reşit zamanında Harran Medresesi (Üniversite)

Kurulup Dünyaca önem kazanmıştır. Burada yetişen Meşhur Doktor ve Alimler Endülüs (Şimdiki İspanyaya' kadar gitmişlerdir. Seyyah İbn. Cübeyir M. 1187 Yılında Harran'a gelmiş, şehri mamur görüp çarşılarından bahsetmektedir. Şehir 1266 yılında Moğol istilasına uğramıştır. Harran Ulu camii 750 Yılında Z. Merven zamanında yapılmıştır. Evliya Çelebi Ruha (Şanlıurfa)'dan Harran'a Yeşillikler ve Mün bit bir ovidan geçerek gittiğini yazar.

—HARRANLI ALİMLER—

1-Süleyman b.Ömer b.Selam b-el-Meşet el-Harrani-Cemalet tin Ebu Rebi-el Hânbeli (?-1225). Bu Alim; Dilbilgisi, İtikât ve Usül üzerine çalışmıştır. Bu konuda birçok eserler vermiştir. Bazı eserlerinin isimleri şunlardır: 1— İtikat ehli Harran- 2- El Racih Fil-Usul- 3- Sarf el-İltigasen Badetün Kıraat-ül ahmas- 4- Nafi el-Afat- en Ayet el- Sifat.

2— Abdüllatif b. Abdurrahman b. Ali b. Nasır el Harrani Ebu Ferec (?-1273) Harranlı Muhaddistir. Radis İlmin de birçok çalışmaları olup, hadise dair eserler vermiştir. Eserlerinden birkaçı Şunlardır.

1- Sebaiyyat- ül-Necib 2- Semaniyyet- ül-Necib 3- Ebu İshak İbrahim b. Sinan b. Sabit b. Kurra Mervan b.Sabit el Harrani (?946) Meşhur doktor ve Astronomi alimidir. Bağdada gidip orada Vefat etmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır.

1— Zübdetül-Hikem Minel Hikmet

2— Abrazul Kitap-el Mecesti

3— Tefsirül- Makaletül- Ula-Min el Mahrutat

4— Kitab-elAlat El Zilal

5— Kitaba Rühame

6— ElNuhbet-ül Hikmiye

4— Ahmet b.Hamdan b.Şebib el-Harrani, Necmeddin Ebu Abdullah el Nemiri-el Harrani (1206-1295) Burada doğdu. Tahsilini burada yaptı. Tahsilini daha da ilerletmek için Mısır'a gitti. Ömrünü 1295'de Kahirede tamamladı. Eserleri. 1-Cami-ül Fünva ve Salat-El Mahzum 2. El-Red Ala El-Taiyye İbn-i Fâris 3— Riayetül-Kabire Fi.Für-el Hanabile

5— Abdül ehad b.Muhammed b. Abdülehed al-Harrani Ebu-Mehesin el-Hanbeli (?-1400) Haleate vefat etmiştir, Eserleri: 1— Kafiyetul Kârifi Funun el-Makari fil kiraat.

6— (1644-1708) İbrahim b.Seyyid b.Muhammed b.Ke-malledin b.Hüseyin b.Muhammed b.Hamza Harrani İbn.i Hamza Demişki (Şam) diye şöhret bulmuştur. Harranıdır. Hac dönüşü Mekke yakınlarında vefat etmiştir. Eserleri: 1-El-Beyan vel tarif fi esbabil Hadis-Şerif 2- Haşiye ala Şerhil-elifeyeli-İbn el Musanif fil-Nahu Fil Nahv-

7— Bettani (858-929) Künyesi Abu Abdullah Muham-med b.Cabir b.sinan Al Battani-Al Harrani 877 yılında Rakka'ya yerleşmişti. Müslüman Fransız Prof. Dr. R. Garudâ Söylediğine göre, Yeryüzünden aya kadar olan mesafeyi, kendi doğru olarak o zamanhesaplamıştır. Harranlı olan bu alimin eserleri Avrupa'da Asırlarca okunarak istifade edilmiştir. Eserleri 1- Kitab-Marifet al burucu fi Mabeyne erba'al Felek (On iki burcun gök küresinin dörtte biri dahilindeki metalini bilmek) 2- Risal'e Fi tahkik akdam al-İttisalat (İttizalat Miktarlarının tahkiki hakkında) Bu eser: Yıldızların hareketleriyle ilgilidir. 3- Şerhul Makalet al-Arba-ul Batlamyus (Batlamyusun'un dört kitabı eserlerinin şerhi) 4- Al Zic adlı Meşhur eserleri mevcuttur. Bu eserleri Mevcuttur. Bu eserleri rasatların sonucundan bahis eder Alimin Husuf ve Kusuf Hakkında ki rasatları 1794 yılında Ay hareketleri üzerinde çalışan Dont horn'm işine yaramıştı. Fazla bilgi için Harran Dergisi C-1 Sayı 10 Ocak 1980 Şanlıurfa Yusuf DEMİRKOL'un yazdığı Bettani maddesine bakınız.

8— Cabir b.Hayyam, Kimyanın icadçısıdır. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesinde el yazması eserine rastlanmıştır.

9— Şeyh Mecdeddin Abdüsselam b. Abdullah el-Harrani, İbn Teymiye el-Harrani'nin dedesidir. Eseri: Kitab-el Muharri fil Fıkıh Harran'ın büyük alimlerindedir.

10—Şeyh Şihabeddin Ebul-Mehesin el-Harrani (?-6823 Şama göç etmiş. Hadis Alimidir. Kürsüsü Emeviye Camisinde idi. İbn-i Teymiye'nin babasıdır.

11— Şeyhul İslam İbn-i Teymiye (1265 Harran-1325 Şam) 6 Asırdan beri Eserleri İslam Aleminde okunmaktadır. Üç yüzden fazla eseri vardır. Öldüğü zaman Cenazesinde '200.000 Erkek 10.000 Kadın'ın bulunduğunu kaynaklarda bahsetmektedir.

12— İbrahim b.Zahrün:

Harranda doğup, Bağdatta Vefat eden eski Alim ve tabiplerdendir. Bağdatta vefat etmiştir.

13— Ahmet b. Yunus el-Harrani 3. Abdurrahman zamanında Endülüs'e gitmiştir. Büyük bir Tabipti. Birçok ilaçları bulmuştur. Sarayda Hüsnü Kabul görmüştür. Fakirleri Bedava Muayene ettiği halde (100.000) altını öldüğü zaman çıkmıştır.

14— Ebu Hasan Harrani: İsmi İbrahimdir. Büyük bir Tabiptir. 365 yılında ölmüştür.

11 NİSAN KURTULUŞ SAVAŞINDA

BÜYÜK PAYI OLANLARDAN

Vaiz Hacı Abdullah Hoca (Oktay)

Me Ali EKREN

Şanhurfa'nın yetiştirmiş olduğu Ender hocalardan Vaiz Abdullah hoca efendi, Buluntu Hacı Abdurrahman efendinin talebesidir. 1882'de Şanhurfa'da doğmuş olup, yine tahsilini Şanhurfa da yapmış 1933 yılında vefatı ile Der-gah haziresine defn edilmiştir.

Vaiz Hacı Abdullah 1920 deki Şanhurfa'nın kurtuluşu savaşında ahaliyi düşmana karşı direnmek hususunda büyük, samimi ve içten gelen feyizli vaazlarıyla hutbeleriyle coşturarak adeta ahali vaaz esnasında camide olduklarını unutup, bir an önce savaşıma istedikleri haller görülmüş-tür.

Vaiz Abdullah hoca efendi vaazları öğlesine tesirli idi ki cemaate muhterem kardeşlerim biraz ağlıyalım değilmi? diye söze başlar: Allah katında şehitliğin mertebesini anlatır, öyle bir anlatışki, cemaat ağlamaya başlar ve bu durum 30-40 dakika sürer, daha sonra Muhterem kardeşlerim biraz da gülelim değilmi? der: Bu defa Gazilik'in Allah katında ne derece kıymetli olduğunu Vatan ve namus için düşma-na karşı bir adım atıldığında ne derece sevap kazanılacağını da anlattığında budefa cemaatın yüzünde tebessüm-ler başlar hoca efendiyi bir iki sayfa ile anlatmak müm-kün değildir.

Vaiz Abdullah Hoca efendi vaazlarını devamlı Hasan

Paşa camiinde öğlen namazından sonra verdiği vaazlarının yukarıda belirtilmiş olduğu gibi son derece tesirli olduğu zaman, yaşamış olan kimselerden öğrenmekteyiz.

Vaiz hacı Abdullah hoca efendi düşmana karşı savaşan çetelerle her zaman beraber olduğu ve halkın moralini yükselttiği savaşın en ön saflarında mücadele ettiği bilinmektedir.

Kurtuluşun bir, iki gün öncesi Abdullah hoca vaazında şöyle söylediği meşhurdur: AZİZ KARDEŞLERİM GÖRDÜNÜZ Kİ ABDULLAH HOCA HÜCUM ESNASINDA YERE DÜŞMÜŞ-BEKLEMEDEN BENİM ÜSTÜME BASARAK DÜŞMANA SALDIRIN, TAKİ ZAFERİ ELDE EDESİNİZ.

Kurtuluş savaşımızda şehitlerimizi gazilerimizi minnet ve şükran hislerimizle anarken tek başına bir devleti mağlup eden bu şehrimizi bize emanet b i r a k a n aziz büyüklerimizi hürmetle anarız.

Belediye ve Yayıncılık

Hüseyin BAYKUŞ

Şanlıurfa Belediyesinin birimlerinden Kültür ve Eğitim Müdürlüğünün talimatnamesinin 3. maddesi;

«...Urfa'da yürütülmekte olan kültür, sanat ve folklor alanlarında bilimsel tutarlılık gösteren çalışmalarını destekleme, çalışma ortamı hazırlamak, kitaplık kurmak, sergiler açmak, gerekirse bu türden çalışmalarını finanse etmek» der.

Aynı talimatnamenin B2 Süresi Yayınları bölümünde ise;

«... Urfa ve Urfa'lılar ile ilgili çeşitli konularda yapılmış sanatsal faaliyetlerden ve bilimsel çalışmalardan, Yayın Kurulunun (YAYINLANABİLİR) tavsiyesini almış olanları yayınlar, üzerinde çalışma yapılmamış konularda çalışma yaptırtarak bu ürünleri yayınlar»

Talimatnamedeki bu maddelerin doğrultusunda, şimdiye dek bu müdürlük, bir çok kitabı, mizanpajından tas-hihine, hazırlayarak yayınlanmış, yine bir bölümünü ise muhtelif sayılarda satınalarak yayınlanmasına katkıda bulunmuştur.

«Fotograflarla Peygamberler şehri Şanlıurfa» albümü ile Şanlıurfa Belediyesi Başkanlık Çalışma Raporu 1984-1988» adlı kitapların; birincisinin başkida olduğunu, ikincisinin de ön çalışmalarının bittiğini belirttikten sonra, şimdiye dek yayınlanmış kitapların tanıtımına geçebiliriz.

1— TANITIMA YÖNELİK YAYINLAR

a- Belediyenin, bir kısmını satınalarak yayınlanmasını sağladığı eserler;

1— TÜRKİYE'DE TURİZM—BELDELER DERGİSİ

Türkiyeyi il-ilçe tanıtmaya yönelik derginin «ŞANLIURFA» sayı... 48 sayfalık dergide Şanlıurfa folkloru, coğrafi yapısı, tarihi vb. kısa bilgilerle verilmiş.

2—İLİMİZ ŞANLIURFA

Özgül Yayınlarının yayın kurulu tarafından hazırlanmış olan 176 sayfalık eserde Şanlıurfa tüm yönleriyle ele alınarak okuyucuya bilgi verilmek istenmiş. Kitabe 50X70 ebadında bir Şanlıurfa ve Türkiye haritası da eklenmiştir.

3— PEYGAMBERLER ŞEHİRİ ŞANLIURFA

İlimizi tanıtmaya yönelik ikinci bir kitap, Şair Mehmet Atilla Maraş tarafından hazırlanan eser, edebiyatı, muşikişi mimarisi vb. yönleriyle Şanlıurfa'yı tanıtıyor.

b- Belediye'nin hazırladığı Yayınlar

1— Şanlıurfa Beled'ye Gazetesi

Yazımızın başında alıntıda bulunduğumuz Kültür ve Eğitim Müdürü talimatnamesinin «Amaçlar bölümü 8. mad desı şu görüşleride öngörür.

«... Belediye'nin yapmış olduğu her tür faaliyeti halka duyurmak bu konuda yayınlar yapmak, halkla Belediyeyi

bütünleştirmek...»

Bu madde doğrultusunda aylık olarak, Belediyenin yapmış olduğu faaliyetleri halka duyurmak için «Şanlıurfa Belediye Gazetesi» adıyla, ilk sayısı ekim 1985 te yayınlanan bir gazete çıkarıldı.

2—«Peygamberler şehri Şanlıurfa» broşürü.

Şanlıurfa turizm tarihinde ilk kez Belediye tarafından hazırlanan ve bu broşür 24 küçük sayfadan oluşmaktadır. Şanlıurfa'ya ait kısa bilgilerin Türkçe, Arapça ve İngilizce verildiği broşür 11 Nisan 1986'da yayınlandı.

2— ŞANLIURFA KÜLTÜRÜ VE TARİHİNE YÖNELİK YAYINLAR

a- Belediyenin, bir kısmını satınalarak yayınlanmasını sağladığı eserler;

1— Şanlıurfa şairleri

Edebiyat, dolayısıyla şiirin Şanlıurfa kültüründe önemli bir potansiyeli vardır. Bu potansiyelin yoğunluk derecesinin bir belgesidir. bu kitap. Henüz 1. cildi yayınlanmış olan kitapta 103 şairin, Nüfus Dairesi kayıtlarından mezar kitabelerinden tek tek çıkarılmış kısa biyografileri ve şiirlerinden örnekleri içeriyor.

2— Şanlıurfa kitabeleri;

Değerli araştırmacı-öğretmen Mahmut Karakaş'ın yıllar süren araştırmaları sonunda ortaya çıkmış olan bu kitap konusunda yayınlanmış ilk eser. Adım başı camilerde, sebillerde rastladığımız kitabelerin bir rehberi.

3— Milli mücadelede Urfa

Yaşayan tanıkların ifadeleri, yerli ve yabancı kaynakların incelenmesiyle gün gün Şanlıurfa'nın işgali ve kurtuluşu... Avukat Müslüm Akalın yakın tarihimizi, kurtuluşumuzu anlatıyor bu kitapta. Çabası her zaman saygıyla anılacaktır.

4— Urfalı Şair Abdi.

Urfa şiirinde öyle isimler vardır ki yeterli ölçüde tanıtılmadıklarından şiir severler tarafından bilinmemektedirler. Abdi bunlardan bir tanesi... Duyarlı bir yürekle, yoğun bir lirizmle divan şiirinin geleneksel temalarını işlediği gazelleri kitap olarak yayımlandı da meraklılar, kimi zaman darbimesel gibi duydukları kimi zaman parça parça sağdan soldan işittikleri, kimi zamanda gazelhanlardan dinledikleri şiirlerin kime ait olduğunu öğrendiler. Abdi'nin 40 gazelinin yer aldığı kitabı Adil Saraç hazırladı.

5— URFA DEYİMLERİ VE ATASÖZLERİ SÖZLÜĞÜ

Şanlıurfa Türkçesinin tatlılığı, özgünlüğü çeşitli araştırmacılar tarafından zaman zaman uygulanmıştır. Türkçe'nin bu şivesinde konuşulan deyimler ve atasözleri, Adil Saraç tarafından bilimsel şekilde derlenerek yayınlanmıştır.

5— Belediyenin Hazırladığı Yayınlar

1— «Şanlıurfa'nın Kurtuluşu» Sergisi

Şanlıurfa'nın düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümleri anısına, ilki 1983 te yayınlanan serinin altıncısı; elinizdeki kitap. Protokola mensup zevatın kutlama yazıları, çeşitli imzaların kurtuluş hareketi ve Şanlıurfa kültürü ile tarihine ilişkin yazılarının yer aldığı kitaplar 1983 yılından bugüne aksamadan gelmiştir. Bundan sonraki yıllarda da aksamayacağını umarız.

2— Şanlıurfa Kurtuluşu ve Tarihi Sempozyumu

Bildirileri.

11 Nisan kutlama faaliyetleri programı çerçevesinde, 1985 yılından bu yana her yıl Belediyece düzenlenen kurtuluş sempozyumunda bilim adamları tarafından sunulan tebliğlerin toplamı... 1985-86 yıllarında düzenlenen iki sempozyumda sunulan tebliğler ilkin 1987 yılında kitaplaştırıldı. 1987 yılında sunulan tebliğler ise bu yıl 11 nisanında kitaplaştırılmış olacaktır.

